

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ Σ 9

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

I. Εισαγωγή

II. Συνταγματικό δικαίωμα του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής

1. Εννοία του ιδιωτικού βίου

- α) ορισμός (ξένη και ελληνική θεωρία)
- β) διάκριση σε ιδιωτικό και δημόσιο βίο

2. Διάσταση του δικαιώματος του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου στο άρθρο 9 του Συντ.

- α) περιεχόμενο – αμυντικό, προστατευτικό
- β) η διαπροσωπική ενέργεια του δικαιώματος του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 25/1 του Συντάγματος).

3. Φορείς του δικαιώματος.

4. Περιορισμοί του δικαιώματος.

III. Προστασία της ιδιωτικής ζωής

1. Νομική καθιέρωση του δικαιώματος ιδιωτικού βίου

- α) ρυθμίσεις που αφορούν άμεσα το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής
- β) ρυθμίσεις που προστατεύουν έμμεσα τον ιδιωτικό βίο

IV. Ιδιωτική ζωή και ελευθερία του τύπου

1. Ελευθερία του τύπου – άρθρο 14 του Συντ., άρθρο 10 της Σύμβασης της Ρώμης.

2. Προστασία της ιδιωτικής ζωής από τις προσβολές του τύπου

- α) διάκριση των προσώπων, θεωρία Zeitgeschichte
- β) θεωρία της ισοδυναμίας των συνταγματικών δικαιωμάτων, φαινομένη σύγκρουση
- γ) θεωρία των θεμιτών αναγκών της κοινότητας για την πληροφόρηση

V. Επίλογος.

VI. Νομολογία των Δικαστηρίων.

VII. Βιβλιογραφία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Καινοτομία του συντακτικού νομοθέτη του 1975 αποτελεί και η με το άρθρο 9/1 εδ. Β του Συντάγματος ρητή κατοχύρωση του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου. Η συνταγματική αυτή διάταξη καλύπτει όλες τις πλευρές της ιδιωτικής σφαίρας εκτός από το άσυλο της κατοικίας και την ελευθερία της επικοινωνίας αφενός και την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως αφετέρου, που κατοχυρώνονται από ειδικές διατάξεις. Η ιδιωτική σφαίρα αναφέρεται στην ιδιωτική (στην αντίθεση, προς δημόσια) ζωή του ατόμου και μάλιστα τόσο στην ατομική όσο και την οικογενειακή του ζωή, και στην επικοινωνία με τους συνανθρώπους του.

Η ιδιωτική σφαίρα του ατόμου αποτελεί συστατικό μέρος της προσωπικότητάς του. Όταν η σφαίρα αυτή δεν γίνεται σεβαστή, εμποδίζεται η ανάπτυξη της προσωπικότητας και σε ακραίες περιπτώσεις διακινδυνεύεται και αυτή η πνευματική υγεία του ανθρώπου. Χωρίς ιδιωτική σφαίρα το άτομο χάνει την ατομικότητά του και μετατρέπεται σε ανώνυμο και άβουλο ποσοστό του συνόλου. Τα ολοκληρωτικά καθεστώτα περιορίζουν σημαντικά και σε πολλές περιπτώσεις αίρουν τον ιδιωτικό βίο του ατόμου. Αλλά και σε μία δημοκρατική πολιτεία διακινδυνεύεται η ιδιωτική σφαίρα του ανθρώπου από πολλές πλευρές – από την διαρκώς αυξανόμενη τεχνολογική δυνατότητα διεισδύσεως στην ιδιωτική σφαίρα τρίτων χωρίς την θέληση ή και την γνώμη τους, από την καταχρηστική χρησιμοποίηση των πληροφοριών που συσσωρεύονται στα διάφορα συστήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η προστασία των ατόμων σχετικά με την αυτόματη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων έχει αποτελέσει αντικείμενο συμβάσεως στο πλαίσιο του Συμβούλιου της Ευρώπης.

Είναι πρόδηλο ότι, όσο κινδυνεύει η ιδιωτική σφαίρα από παρακολούθηση και κατασκόπευση εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, τούλαχιστον άλλο τόσο, αν μη και περισσότερο, κινδυνεύει από αδιάκριτες επεμβάσεις εκ μέρους ιδιωτών, ο καθένας από τους οποίους μπορεί να έχει τα δικά του κίνητρα.

Όλα τα φυσικά πρόσωπα απολαμβάνουν του απαραβίαστου του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου, όχι μόνο οι Έλληνες πολίτες, αλλά και οι αλλοδαποί και ανιθαγενείς.

Το άρθρο 9 του Συντάγματος δεν προβλέπει κανένα περιορισμό του απαραβίαστου, παράμολνο του ασύλου της κατοικίας (αντιθέτως το άρθρο 19 του Συντάγματος που διακηρύσσει όχι απλώς το απαραβίαστο, αλλά «απολύτως απαραβίαστο» του απορρήτου της επικοινωνίας προβλέπει περιορισμούς υπέρ της δικαστικής αρχής).

Η ισχύς και των δύο διατάξεων μπορεί όμως να ανασταλεί εν όλω ή εν μέρει στο πλαίσιο του άρθρου 48 του Συντάγματος.

Το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής μπορεί να συγκρουστεί φαινομενικά κυρίως με την ελευθερία του τύπου, με συνέπεια την ανάγκη να περιοριστεί το ένα από τα δύο αυτά συνταγματικά δικαιώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟΥ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

1. Έννοια του ιδιωτικού βίου - ορισμός

«Η ιδιωτική και η οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη» .

Λέει το κείμενο του άρθρου 9/1 εδ.β του Συντάγματος του 1975/1986/2001 , καθιερώνοντας το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου.

Με τους όρους «ιδιωτική ζωή» ή «ιδιωτικής βίος»* αποδίδεται μεγάλος κλήμακας των ελληνικών και ξένων ορών. Privacy, private life, vie privee, Privatleben, Privatsphäre, Geheimsphäre, Intimsphäre, Intimbereich, Privater Bereich και νεολογισμός Privatheit. Στην ελληνική πρακτική και θεωρία γίνεται χρήση και άλλων συναφών όρων, όπως «σφαίρα απορρήτου» ή «ιδιωτική σφαίρα». Οι ορισμοί ποικίλουν και οι προσπάθειες να αποσαφηνίσουν το περιεχόμενο δεν σταματούν.

Όπως όλες αφηρημένες έννοιες των οποίων το περιεχόμενο διαμορφώνεται στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής, ο ιδιωτικός βίος αποτελεί έννοια «αυτονόητη» και, για το λόγο αυτό, είναι δύσκολοπροσδιόριστη. *Προσδιορίζουν την ιδιωτική ζωή ως το σύνολο των εκδηλώσεων του προσωπικού βίου, που ο άνθρωπος επιθυμεί να διαφυλάξει από τη γνώση τρίτων, υπονοούν μια ανάγκη ψυχολογική, της οποίας η μή ικανοποίηση σε οριακό σημείο έχει δυσμενείς συνέπειες για τον άνθρωπο ως βιολογική οντότητα και ηθική προσωπικότητα. Όστε, δικαίωμα ιδιωτικής ζωής να αποτελεί το σύνολο των εκδηλώσεων του ατομικού βίου του ανθρώπου, στις οποίες το δίκαιο αναγνωρίζει το θεμιτό του απορρήτου τους έναντι των άλλων ανθρώπων.*

Ο Heinrich Hubmann, σε προσπάθεια να ορίσει τη ιδιωτική ζωή, διακρίνει το Privatleben σε σφαίρα απορρήτου υπό στενή έννοια και τη σφαίρα απορρήτου υπό

* Το Σύνταγμα μιλάει πότε για ιδιωτική και οικογενειακή ζωή (άρθρο 9/1εδ.β) και πότε για ιδιωτικό και οικογενειακό βίο(άρθρο 93/2).

ευρεία έννοια. Υπό στεννή έννοια, η σφαίρα του απορρήτου οριοθετεί το δικαίωμα που σκοπεί στη διαφύλαξη του απορρήτου του μέρους εκείνου της προσωπικής ζωής, που μόνο το ίδιο το άτομο δικαιούται να προσπελάσει, όπως π.χ. το περιεχόμενο εμπιστευτικών επιστολών και άλλων απόλυτα προσωπικής φύσης δραστηριοτήτων και γεγονότων. Η ιδιωτική σφαίρα υπό ευρεία έννοια κάθε βίωμα που είναι προσιτό σε ένα περιορισμένο κύκλο προσώπων, και το οποίο, το άτομο επιθυμεί να αποσύρει από την αντίληψη ενός ευρύτερου κύκλου προσώπων, ιδιαίτερα από τη δημοσιότητα. Με άλλα λόγια αναφέρεται στο λειτουργικό χώρο του ιδιωτικού βίου, όπως αυτός διαμορφώνεται μέσα στο πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων και βιωμάτων του ατόμου*. Η διάκριση αυτή έχει υιοθετηθεί από τη γερμανική δικαιοσύνη, αλλά και από τη θεωρία.

Πριν και μετά τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος του 1975 η ελληνική θεωρία συνέβαλε και εξακολοθεί να συμβάλλει στην οριοθέτηση της έννοιας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής. Ετσι, κατά τον Κ. Σούρλα, *«απόρρητον ως στοιχείον της προσωπικότητας είναι παν ο'τι αναφερόμενον εις την προσωπικήν ατομικότητα εκάστου, δεν είναι κατά τας κρατούσας εν τη κοινωνία αντιλήψεις προωρισμένον δια δημοσίαν εμφάνισιν ή δια χρησιμοποίησιν παρ'άλλον. Εξαιρέσει της περιπτώσεως απορρήτου αναφερομένου εις την οικονομικήν ατομικότητα, κατά τα άλλα το απόρρητον αναφέρεται εις την ιδιωτικήν ζωήν»*. Στον προτεινόμενο ορισμό διαπιστώνουμε, ότι ο ιδιωτικός βίος προσδιορίζεται κατά το αντικειμενικό κριτήριο (κοινωνικές αντιλήψεις), έχει την προσωπική υπόσταση (υγεία, οικογενειακές σχέσεις) και η οικονομική ατομικότητα, η οποία δεν αποτελεί απόρρητον. Και κατά τον Σπινέλλη, ο ιδιωτικός βίος πρέπει να ορίζεται αντικειμενικά: *«ιδιωτική σφαίρα είναι όλα α γεγονότα που αφορούν ένα ορισμένο άτομο και όχι τη δημοσιότητα, τα οποία ο ενδιαφερόμενος έχει (αντικειμενικά) εύλογο συμφέρον να μείνουν μακριά από αυτήν»*. Ο ίδιος αναφέρει ενδεικτικά ως συνιστώσες του ιδιωτικού, γεγονότα που αφορούν τη σεξουαλική ή την οικογενειακή σφέρα, ατυχήματα και αρρώστιες, σωματική διάπλαση, πεποιθήσεις, συνήθειες κλπ. Εξάλλου, ο Ι. Καρακατσάνης, διακρίνοντας το βίο σε

* Μαυριάς Κ., Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, 1972, σ.62-63

δημόσιο και ιδιωτικό, προτείνει ενδεικτική απαρίθμηση των στοιχείων της σφαίρας του απορρήτου, κατατάσσει στο δημόσιο βίο οικονομική ατομικότητα του προσώπου και στο ιδιωτικό καταστάσεις της υγείας, τα βιώματα του ιδίου και της οικογένειας, εμπιστευτικές σημειώσεις, το βιογραφικόν του σημείωμα κλπ.

Η Φ. Παπαρρηγοπούλου-Σκορίνη προτείνει έναν ορισμό, το στοιχείο του οποίου αποκαλούν έλεγχο ή εξουσία: *«Ιδιωτική ζωή σημαίνει το δικαίωμα να διαμορφώνει καθénas τη ζωή του κατά τις πεποιθήσεις του, ανώνυμα και ανενόχλητα από ξένες παρεμβάσεις. Το δικαίωμα αυτό του παρέχει την εξουσία να απαγορεύει στους τρίτους να παραβιάσουν το προσωπικό, ατομικό του χώρο και την ανωνιμία του, απαγόρευση που περιλαμβάνει γεγονότα της ζωής του, τόσο του παρελθόντος, όσο και του παρόντος»**.

Τέλος, ο Κρίππας δίνει ορισμό του ιδιωτικού βίου με ποσοτικά-αντικειμενικά κριτήρια. Αποδέχεται, όμως, και ποιοτικά κριτήρια, όπως η φύση και ο προορισμός «των εκδηλώσεων του βίου ενός μεμονωμένου ατόμου», ενώ επισημαίνει, ότι στην κρίση για το εάν κάποια εκδήλωση ανήκει στον ιδιωτικό ή το δημόσιο βίο «υπεισέρχεται σε ικανόν ποσοστόν το υποκειμενικόν στοιχείον (...) υποχρεουμένου του δικαστού να κινηθή επί ιδιαιτέρως ακανθώδους πεδίου»**.

Λόγω των δυσχερειών που παρουσιάζει η απαύθησις των στοιχείων που συνθέτουν το προστατευτέο αγαθό του ιδιωτικού βίου, δίδεται από την ελληνική θεωρία ένας ελαστικός ορισμός, ο οποίος και αναθέτει στο δικαστή την κρίση για το εάν το συγκεκριμένο αγαθό εμπίπτει στο πεδίο του ιδιωτικού βίου. Σφαίρα του ιδιωτικού βίου είναι ο χώρος που αυτοπροσδιορίζει κάθε άτομο, προκειμένου να ασκεί μέσα σε αυτόν τις προσωπικές και οικογενειακές του δραστηριότητες απερίσπαστο από παρεμβάσεις και παρενοχλήσεις τρίτων. Ο χώρος αυτός εκτείνεται μεταξύ του ευρύτερου πλαισίου της κοινωνικής και της επαγγελματικής ζωής ενός προσώπου και του απόρρητου χώρου της αυστηρά προσωπικής του ζωής. Η έκταση

* «Η πληροφόρηση του κοινού δια του τύπου και η προστασία της προσωπικότητας του κατηγορουμένου», ΝοΒ., 1977, σ.282

**Κρίππας Γ., «Η ελευθερία του τύπου έναντι του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου», 1972, σ.36

του ιδιωτικού βίου συγκαθορίζεται από τις τρέχουσες κοινωνικές αντιλήψεις στο συγκεκριμένο χρόνο και στο συγκεκριμένο πεδίο δράσεως, αφού ληφθεί υπόψη η θέση του ενδιαφερόμενου προσώπου στον κοινωνικό περίγυρο.

Ο προσδιορισμός, συνεπώς, του ιδιωτικού βίου είναι αποτέλεσμα διττής διαδικασίας: του αυτοπροσδιορισμού από το φορέα του δικαιώματος και ενός αντικειμενικού καθορισμού βάσει σταθερών κριτηρίων, όπως οι κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις. Μερικοί μάλιστα συγγραφείς δεν διευκρινίζουν, αν προκρίνουν το αντικειμενικό ή το υποκειμενικό κριτήριο, θεωρώντας, ότι ανήκει στο δικαστή να προσδιορίσει το μέτρο του απορρήτου.

Από την παράθεση προκύπτει η αδυναμία των συγγραφέων να ορίσουν με ακρίβεια και επάρκεια τον ιδιωτικό βίο. Συμφωνούμε, όμως, ότι ο ιδιωτικός βίος ως δικαίωμα πρέπει να καθορίζεται αντικειμενικά, χωρίς να περιφρονούμε και τις καταστάσεις μέσω των οποίων εκδηλώνει ο άνθρωπος την ατομικότητά του. Οι χώροι όπου ζει και κινείται, οι δραστηριότητες, τα διανοήματα και συναισθήματα αποτελούν το εννοιολογικό περίγραμμα για την οριοθέτηση του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής.

Διακριση σε ιδιωτικό και δημόσιο βίο

Βάσει του κύκλου της σφαίρας της δραστηριότητας των προσώπων, διακρίνουμε τον δημόσιο βίο και τον ιδιωτικό ή οικογενειακό βίο. Ο δικός μας Ποινικός Νομοθέτης ομιλεί περί του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, κανένα όμως ορισμό παρέχει περί της εννοίας αυτών. Αλλά και από τη φύση του πράγματος δεν είναι δυνατός ο νομοθετικός καθορισμός των εννοιών. Σαφής διαχωρισμός των ορίων μεταξύ ιδιωτικού βίου και συμμετοχής στο δημόσιο βίο είναι δυσχερέστατος. Εξαρτάται από το πρόσωπο του φορέα κ.λ.π. Πάντως είναι προφανές ότι ο ιδιωτικός βίος δεν είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα μόνο των ιδιωτών, ότι ο ιδιωτικός βίος διαμορφούται και σε δημόσια προσιτούς τόπους ή στο φως της δημοσιότητας, ότι ο οικογενειακός βίος αφορά τομέα του ιδιωτικού βίου και ότι εντός του οικογενειακού υφίσταται και κάποια απόρρητη περιοχή.

Η νεώτερη επιστήμη ερειδόμενη επί της θεωρίας των σφαιρών της προσωπικότητας («Spharentheorie») του Hubmann*, διακρίνει το πεδίο της όλης δράσεως και διαβιώσεως των ανθρώπων σε τρεις σφαίρες – δημόσια, ιδιωτική και απόρρητη.

Η δημόσια σφαίρα είναι εκείνη η περιοχή της δράσεως του προσώπου, δια της δημοσιότητας της οποίας υφίσταται πάντοτε δεδικοιολογίμενο συμφέρον ενημερώσεως της ολότητας

Η ιδιωτική σφαίρα περιλαμβάνει τον καθ'ημέραν βίον, όπως αυτός διαμορφώνεται στον οικογενειακό, συγγενικό, φιλικό και επαγγελματικό κύκλο, στους τόπους επαγγελματικής ενασχολήσεως, στους δημόσιους χώρους κλπ. Η έννοια προσδιορίζεται από το αντικειμενικό κριτήριο των επικρατουσών κοινωνικών αντιλήψεων σε συνδυασμό και με το υποκειμενικό κριτήριο της βουλήσεως του ενδιαφερομένου ατόμου να απαγορεύει την ανάμιξη τρίτων προσώπων, χωρίς τη ρητή ή σιωπηρή συναίνεσή του. Στο κύκλο των θεμάτων αυτών ανήκουν π.χ. η ρύθμιση του τρόπου της οικιακής διαβιώσεως κάθε ατόμου, οι προσωπικές του συνήθειες για την ψυχαγωγία και τον ελεύθερο χρόνο, οι σχέσεις του με τους στενούς συγγενείς και τους φίλους του, η κατάσταση της υγείας (σχ. αποφ. ΔΕΚ 404-1992) και της παρουσίας του, η ρύθμιση του οικογενειακού προϋπολογισμού κ.λπ.

Όλος περιορισμένο τμήμα της ιδιωτικής σφαίρας αποτελεί η απόρρητη σφαίρα**. Η σφαίρα του απορρήτου περιλαμβάνει πάντα τα αφορώντα στο πρόσωπο γεγονότα τα οποία δεν είναι γενικώς γνωστά και θέλει το πρόσωπο να κρατήσει μυστικά. Πρόκειται περί των αυστηρώς προσωπικών ζητημάτων (*res privatissimae et personalissimae*), γεγονότων, εκδηλώσεων ή αισθημάτων, τα οποία κατά κανόνα δεν εκμυστηρεύεται ή εμπιστεύεται κάποιος ούτε στους στενοτάτους συγγενείς, ούτε στους «εξ απορρήτων» φίλους.

Η σφαίρα του απορρήτου προσδιορίζεται επίσης από το συνδιασμό του αντικειμενικού με το υποκειμενικό κριτήριο. Έτσι αναγνωρίζεται σε κάθε κοινωνία ένας γενικά παραδεκτός πυρήνας θεμάτων, τα οποία κάθε άτομο, ανεξάρτητα από το

*Heinrich Hubmann, *Das Persönlichkeitsrecht*, 1953, σ.217. Ο Hubmann χρησιμοποιεί τους όρους: *Individualsphäre*, *Privatsphäre*, *Geheimsphäre*.

**βλ. Σούρλα, *Περί της προστασίας της ανθρώπινης αξίας ή ανθρώπινης αξιοπρέπειας*, ΤοΣ 1978, σ.1επ.

Μαυριά, *οπ.αν.*, σ. 158επ.

επάγγελμα και την κοινωνική θέση, δικαιούται να κρατήσει μυστικά, ένας πυρήνας

στον οποίο δεν επιτρέπεται να εισχωρήσουν τρίτοι. Στον πυρήνα αυτόν του απορρήτου ανήκουν π.χ. η ερωτική ζωή, τα κρυφά σωματικά ελλαστώματα, οι ενδοοικογενειακές έριδες κλπ.

Βάσει του υποκειμενικού κριτηρίου (δηλ. της βουλήσεως του ενδιαφερομένου), ο γενικά παραδεκτός αυτός πυρήνας της σφαίρας του απορρήτου είναι δυνατό είτε να διευρυνθεί είτε να μειωθεί. Διεύρυνση υπάρχει, όταν ο ενδιαφερόμενος καλύπτει με τον πέπλο του απορρήτου θέματα μικτής φύσεως, όπως π.χ. όταν ο συγγραφέας ενός βιβλίου που παρέδωσε στη δημοσιότητα ή ο δωρητής μιας μεγάλης δωρεάς που έγινε κοινώς γνωστή επιθυμούν να τηρήσουν την ανωνυμία. Μείωση της σφαίρας του απορρήτου υπάρχει, όταν ο ενδιαφερόμενος παραδίδει στη δημοσιότητα γεγονότα, που κατά τις επικρατούσες ηθικές αντιλήψεις πρέπει να κρατούνται μυστικά (λ.χ. όταν μια ηθοποιός αποκαλύπτει στα απομνημονεύματά της λεπτομέρειες της ερωτικής της ζωής). Πάντως η διεύρυνση της σφαίρας του απορρήτου είναι θεμιτή μόνο στο μέτρο που δεν θίγει το δημόσιο* (κρατικό) συμφέρον, καθώς και το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου για πληροφόρηση, η μείωση της ίδιας σφαίρας είναι ανεκτή εντός των ορίων που επιβάλλονται από τα χρηστά ήθη και από το σεβασμό του δικαιώματος της προσωπικότητας των τρίτων (και ιδίως της σφαίρας του απορρήτου ή της υπολήψεως του). Έτσι στο πιο πάνω παράδειγμα η δημοσίευση από την ηθοποιό μιας ερωτικής επιστολής που της έστειλε ένας θαυμαστής της, χωρίς την συναίνεσή του, αποτελεί την προσβολή της σφαίρας του απορρήτου του και απαγορεύεται από το άρθρο 57 του ΑΚ.

Η διείσδυση στην ιδιωτική σφαίρα προσβάλλει την προσωπικότητα του ανθρώπου. Η διείσδυση στην απόρρητη σφαίρα, εφόσον είναι εμφανής η βούληση του ενδιαφερομένου προς τήρηση των μυστικών συνιστά προσβολή της ανθρώπινης

* Π.χ. το δημόσιο συμφέρον για τη ματαίωση της φοροδιαφυγής ή για την αποκάλυψη ενός εγκλήματος

** βλ. Ζώρα, Περί της προστασίας της ανθρώπινης αξίας ή ανθρώπινης αξιοπρέπειας, ΤοΣ 1978, σ. 1επ.

αξιοπρέπειας**. Όπως καθίσταται φανερό, η σφαίρα του απορρήτου έχει μεγαλύτερη αξίωση σεβασμού από τους τρίτους.

2. Διάσταση του δικαιώματος

- περιεχόμενο

Το περιεχόμενο των σύγχρονων θεμελιωδών δικαιωμάτων διακρίνεται σε αμυντικό, προστατευτικό και διεκδικητικό*. Η βάση της διάκρισης είναι η πηγή των κινδύνων. Δυό είναι οι βασικές πηγές κινδύνων που απειλούν την ακώλυτη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων – οι επιθετικές ενέργειες των συνανθρώπων και η οικονομική ανάγκη. Η κατά το άρθρο 25Σ ακώλυτη άσκηση δικαιωμάτων δεν είναι δυνατή χωρίς την ταυτόχρονη ύπαρξη των απαραίτητων υλικών μέσων. Έτσι, η αμυντική και η προστατευτική διάσταση αναφέρεται στην προστασία του ανθρώπου από επιθετικές ενέργειες, ενώ το διεκδικητικό περιεχόμενο στην διαφύλαξη του από την οικονομική ανάγκη.

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Τα δικαιώματα που απορρέουν από την αρχή του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου έχουν αμυντική και προστατευτική διάσταση.

Το αμυντικό περιεχόμενο προκύπτει από την συνταγματική αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας, από την υποχρέωση όχι μόνο του Κράτους, αλλά και των ιδιωτών να σέβονται, να μην παραβιάζουν το δικαιώματα των τρίτων. Η αμυντική διάσταση του δικαιώματος περιέχει αξίωση αποχής από κάθε επιθετική ενέργεια είτε αυτή εκδηλώνεται με πράξη είτε με παράληψη. Δεν είναι τυχαίο, ότι η αμυντική μορφή απετέλεσε την πρώτη μορφή των συνταγματικών δικαιωμάτων, τα οποία εμφανίστηκαν πρώτα ως ατομικά δικαιώματα – αμυντικά δικαιώματα, στρεφόμενα κατά του Κράτους. Σήμερα τα αμυντικά δικαιώματα είναι δικαιώματα απόλυτα (*erga omnes*), με αντιστοίχη υποχρέωση κάθε παράγοντα της έννομης τάξης, είτε είναι η κρατική είτε η **ιδιωτική εξουσία**, να μην προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων.

Το προστατευτικό περιεχόμενο προκύπτει από την συνταγματική αρχή της

* Δημητρόπουλος, Κοινωνικός Ανθρωπισμός, σ.1656,1845 στ.3. – Τα αμυντικά δικαιώματα, σ.20επ., 129επ.

προστασίας που επιβάλλει την παροχή βοήθειας στον αμυνόμενο για την απόκρουση της επίθεσης και αποκατάσταση της βλάβης που υπέστη. Η συνταγματική υποχρέωση προστασίας της ανθρώπινης αξίας δεν αναφέρεται στους ιδιώτες, οι οποίοι υποχρεούνται μόνο να την σέβονται, αλλά στο Κράτος, το οποίο είναι αναγκασμένο συνταγματικά να μην μένει αδιάφορο σε περιπτώσεις προσβολής και να προβαίνει σε θετικές ενέργειες για την απόκρουση της προσβολής και την προστασία του δικαιώματος. Στην δική μας περίπτωση το Κράτος υποχρεούται όχι μόνον να μην παραβιάζει το ίδιο, αλλά να φροντίζει για το απαραβίαστο, να προστατεύει δηλαδή την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή από απειλές άλλων. Η *erga omnes* ενέργεια της αρχής του απαραβίαστου του άρθρου 9Σ είναι προφανές και από την ίδια την λεκτική διατύπωση της διάταξης.

- η διαπροσωπική ενέργεια του δικαιώματος

Η παρ.1 του άρθρου 9 Σ ανήκει σε εκείνες τις διατάξεις, οι οποίες εξειδικεύουν το περιεχόμενο της παρ.1 του άρθρου 5Σ, το οποίο παρέχει γενική προστασία στην προσωπικότητα, η οποία μαζί με τον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου αποτελεί προταρχική υποχρέωση προστασίας της πολιτείας. Σήμερα ο συντακτικός νομοθέτης με το άρθρο 25/1 Σ καθιερώνει στο συνταγματικό επίπεδο την αρχή της κοινωνικής αλληλεγγύησης και προσδίδει σε όλα τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου διαπροσωπική ενέργεια: «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν».

Όμως το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου αναπτύσσει και αυτοτελώς τη διαπροσωπική ενέργεια(είναι ξεπερασμένες οι θεωρίες για τριτενέργεια των μερικών συνταγματικών δικαιωμάτων). Και τούτο, όχι μόνο γιατί προκύπτει από τη βούληση του συντακτικού νομοθέτη αλλά και γιατί θα ερχόταν σε αντίφαση προς το περιεχόμενο του άρθρου 8/1 της ΕΣΔΑ, που αποτελεί ισχύον δίκαιο για την ελληνική έννομη τάξη και κατ'εφαρμογή της οποίας έχει συνταχθεί και επικυρωθεί η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για

την προστασία των ατόμων έναντι της ηλεκτρονικής επεξεργασίας του προσωπικού χαρακτήρα πληροφοριών» (1981).

Η διαπροσωπική ενέργεια, εξάλλου, που αναπτύσσει το άρθρο 9/1 Σ είναι, όπως και το άρθρο 5/1 Σ, από τη φύση της διάταξης αυτής, άμεση, και υποχρεώνει το νομοθέτη να λάβει όλα τα μέτρα για την προστασία του ατόμου από τους κινδύνους που αλειλούν σήμερα το απόρρητο του ιδιωτικού βίου μέσω της χρήσης των νέων τεχνολογικών μέσων, αδιάφορο ποιός είναι ο χρήστης των μέσων αυτών. Όπως υποχρεώνει το δικαστή, βάσει των διατάσεων 87/2 και 93/4 Σ να παρέχει αστική προστασία στον προσβαλλόμενο, τόσο επιβάλλοντας κυρώσεις στις παράνομες εισβολές στο χώρο του ατομικού απορρήτου όσο και ελέγχοντας τη συνταγματικότητα διατάξεων νόμου προσβλητικών του δικαιώματος.

3. Φορείς

Οι φορείς του δικαιώματος ιδιωτικού βίου είναι κάθε φυσικό πρόσωπο. Το εάν φορείς του δικαιώματος είναι και νομικά πρόσωπα αποτελεί αντικείμενο διαφωνίας στην θεωρία, με επικρατούσα την αποφαιτική άποψη, ενώ γίνεται δεκτή η καταφατική άποψη – πράγμα που ήδη και κατά το παρελθόν η ελληνική θεωρία υποστήριζε – ως προς μόνο το οικιακό άσυλο. Επιχειρήματα, εξάλλου, υπέρ της κρατούσας άποψης προσφέρουν τα περισσότερα κείμενα νόμου για την προστασία του ατόμου από την πληροφορική, όπου σαφώς ορίζεται ότι το δικαίωμα αυτό παρέχεται στα φυσικά πρόσωπα. Έτσι, στο γαλλικό νόμο 78 – 17 του 1978, άρθρα 4: «Θεωρούνται ονομαστικές κατά την έννοια του παρόντος νόμου οι πληροφορίες που επιτρέπουν, υπό οποιαδήποτε μορφή, άμεσα ή μη, την αναγνώριση της ταυτότητας των φυσικών προσώπων τα οποία αφορούν κ.λπ.», και 26 «κάθε φυσικό πρόσωπο έχει το δικαίωμα εναντίωσης κ.λπ.», στο γερμανικό νόμο της 27^{ης} Ιανουαρίου 1977, τμήμα 2^ο, παρ.1: «Κατά την έννοια του παρόντος νόμου, ως προσωπικές πληροφορίες νοούνται ιδιωτικές πληροφορίες σχετικές με τις προσωπικές και αντικειμενικές σχέσεις ενός ορισμένου ή καθορίσιμου φυσικού προσώπου», στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των προσώπων έναντι της ηλεκτρονικής επεξεργασίας των προσωπικής φύσεως πληροφοριών, άρθρο 1 : «Σκοπός της παρούσας σύμβασης είναι η διασφάλιση σε κάθε φυσικό πρόσωπο στο έδαφος κάθε (συμβαλλόμενου) μέρους, του σεβασμού των δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών, και κυρίως του δικαιώματος ιδιωτικού

βίου, από την ηλεκτρονική επεξεργασία των προσωπικής φύσεως πληροφοριών που το αφορούν»

Από τη διατύπωση του άρθρου 9/1εδ.β Σ προκύπτει ότι οι φορείς του δικαιώματος είναι μόνο φυσικά πρόσωπα (« Η ιδιωτική και η οικογενειακή ζωή **του ατόμου** είναι απαραβίαστη»). Νομικά πρόσωπα δεν έχουν ιδιωτική και ασφαλώς όχι οικογενειακή ζωή». Όλα τα φυσικά πρόσωπα απολαύουν του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, όχι δηλαδή μόνο οι Έλληνες πολίτες, αλλά και οι αλλοδαποί (σχ. αποφ. ΣΕ 578-2001) και ανιθαγενείς.

4. Περιορισμοί του δικαιώματος

Το άρθρο 9 Σ δεν προβλέπει κανένα περιορισμό του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, παρά μόνο του ασύλου της κατοικίας. Αντιθέτως το άρθρο 19Σ που διακηρύσσει όχι απλώς το απαραβίαστο, αλλά το απολύτως απαραβίαστο του απορρήτου της επικοινωνίας προβλέπει τους περιορισμούς υπέρ της δικαστικής αρχής.

Η ισχύς και των δύο διατάξεων μπορεί όμως να ανασταλεί εν όλω ή εν μέρει στο πλαίσιο του άρθρου 48Σ.

Το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής μπορεί να συγκρουστεί κυρίως με την *ελευθερία του τύπου*, με συνέπεια την ανάγκη να περιοριστεί το ένα από τα δύο δικαιώματα (η σχετική προβληματική θα εξεταστεί στο κεφάλαιο για την ελευθερία του τύπου και η προστασία του ιδιωτικού βίου).

Το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής μπορεί να συγκρουστεί και με την συνταγματική αρχή της δημοσιότητας των δικαστικών συνεδριάσεων. Το Σύνταγμα δίνει καταρχήν την προτεραιότητα στην δημοσιότητα αυτή, να εξουσιοδοτώντας όμως συγχρόνως το δικαστήριο να κρίνει με απόφασή του «ότι η δημοσιότητα πρόκειται να είναι επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή ότι συντρέχουν ειδικοί λόγοι προστασίας της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής του διαδίκου»*. Στην περίπτωση των δικαστηρίων ανηλίκων επιτρέπει το Σύνταγμα των γενικό (νομοθετικό) αποκλεισμό της δημοσιότητας**.

*άρθρο 93/2Σ

** άρθρο 96/3 σε συνδυασμό με άρθρο 93/2Σ. Πρβλ. Άρθρα 6/1εδ.β ΕΣΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

1. Νομοθετική καθιέρωση του δικαιώματος του ιδιωτικού βίου

α) ρυθμίσεις που αφορούν άμεσα τον ιδιωτικό βίο

Το Σύνταγμα 1975/1986/2001 καινοτόμησε σε παραβολή με τα παλαιότερα συνταγματικά κείμενα, καθιερώνοντας, σε το άρθρο 9/1εδ.β το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου. Στην πραγματικότητα όμως πρόκειται για την συνταγματοποίηση ενός κανόνα που υπήρχε από πριν στο ελληνικό δίκαιο, αφού περιλαμβάνεται στο άρθρο 8/1 της Σύμβασης της Ρώμης της 4 Νοεμβρίου 1950 «δια την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών»: κυρώθηκε αρχικά με τον Ν. 2329/1953, και για δεύτερη φορά, μετά την κατάλυση του στρατιωτικού καθεστώτος, με το Ν.Δ.53/1974. Το άρθρο αυτό της Σύμβασης ορίζει «Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του» και η παραπάνω διάταξη έχει αυξημένη τυπική ισχύ, υπερνομοθετική, σύμφωνα με το άρθρο 28/1Σ, ώστε να υπερισχύει από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου, και να μη μπορεί ο κοινός νομοθέτης να προχωρήσει σε οποιαδήποτε ρύθμιση που θα την παραβιάζει. Το άρθρο λέει στην επόμενη παράγραφο «Ουδεμία επιτρέπεται επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ενασκήσει του δικαιώματος τούτου [του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής], εκτός εαν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον εν δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαίον για την εθνικήν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών αδικημάτων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριων των άλλων».

Και το αρθρο 12 Οικουμενικής Διακηρίξεως, «οιδείς θα είναι αντικείμενον αυθαίρετων επεμβάσεων εν τη ιδιωτική του ζωή, εν τη οικογενεία του, τη κατοικία του ή τη αλληλογραφία του, ούτε προσβολών της τιμής του και της υπολήψεώς του. Παν

πρόσωπον έχει δικαίωμα προστασίας του νόμου κατά τοιούτων επεμβάσεων ή τοιούτων προσβολών.

Θα μπορούσε ακόμη να λεχθεί και αν ακόμη δεν υπήρχε η Σύμβαση της Ρώμης, το παραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου όχι μόνο αποτελεί φυσική συνέπεια της θεμελιώδους υποχρέωσης του Κράτους για τον σεβασμό και την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που επιβάλλει πανηγυρικά το άρθρο 2/1 του Συντ., αλλά και βρίσκεται μέσα στο περιεχόμενο της έννοιας του ασύλου της κατοικίας, του οποίου η παραβίαση είναι μια μορφή προσβολής της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

Πρέπει ακόμη να σημειωθεί ότι με απόφασή του της 9 Δεκεμβρίου 1994 (Lopez Ostra κατά Ισπανίας) το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων αποφάνθηκε ότι το άρθρο 8 της Σύμβασης της Ρώμης προστατεύει το δικαίωμα διαβίωσης σε υγιεινή περιοχή, καταδικάζοντας το Κράτος επειδή δεν κατέφυγε στα κατάλληλα μέτρα για τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος.

Ο εθνικός νομοθέτης έχει θεσπίσει μια πληθώρα εσωτερικών διατάξεων που προστατεύουν τον ιδιωτικό βίο. Ο ιδιωτικός και ο δημόσιος βίος αποτελούν ειδικότερη έκφανση του δικαιώματος επί της ίδιας προσωπικότητας του άρθρου 57 του ΑΚ στο οποίο ανήκει και το απόρρητο της ιδιωτικής ζωής.

Το άρθρο 14/5 του Συντ. Ορίζει : «Καθένας ο οποίος θίγεται από το ανακριβές δημοσίευμα ή εκπομπή έχει δικαίωμα απάντησης, το δε μέσο ενημέρωσης έχει αντιστοίχως υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης». Στο άρθρο 366 του ΠΚ ορίζεται ότι επί απλής δυσφημήσεως αν το γεγονός είναι αληθές η πράξη μένει ατιμώρητη. Η απόδειξη όμως της αλήθειας απαγορεύεται, όταν πρόκειται για τα γεγονότα που αφορούν αποκλειστικά σχέσεις οικογενειακού ή ιδιωτικού βίου ο οποίος δεν θίγει δημόσιο συμφέρον.

Το άρθρο 39/2 α.ν. 1092/38 απαγορεύει τη δημοσίευση εκθέσεως της συζητήσεως στο ακροατήριο για εξύβριση και δυσφήμιση για τις οποίες δεν επιτρέπεται απόδειξη της αλήθειας.

β) ρυθμίσεις που προστατεύουν έμμεσα τον ιδιωτικό βίο

Πλην των ειδικών διατάξεων που αναφέρονται στην ιδιωτική ζωή ευθέως δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και εκείνες τις διατάξεις οι οποίες ναι μεν δεν αναφέρονται άμεσα στον ιδιωτικό βίο όμως μπορούν να θεωρηθούν προστατευτικές τελευταίου*.

Το άρθρο 371 του ΠΚ απαγορεύει την αποκάλυψη ιδιωτικών απορρήτων που περιήλθαν σε γνώση κληρικών, δικηγόρων (όμοια είναι η ρύθμιση του άρθρου 49/1 του Δικηγορικού Κώδικα), συμβουλευογράφων, γιατρών...λόγω του επαγγέλματός τους... Συναφές προς την άνω διάταξη είναι και το άρθρο 212 του ΚΠΔ, απαγορεύει την εξέταση των μαρτύρων κληρικών, συνηγόρων (το ίδιο στο άρθρο 50 του Δικηγορικού Κώδικα), τεχνικών συμβούλων, συμβουλευογράφων, φαρμακοποιών, μαίων για όσα τους εμπιστεύθηκαν οι πελάτες .

Το άρθρο 370 του ΠΚ το οποίο τιμωρεί την παραβίαση του απορρήτου των επιστολών, και σχετικές στην προκειμένη περίπτωση ρύθμιση των άρθρων 248, 249 του ΠΚ τα οποία τιμωρούν αρμόδιους υπαλλήλους για την παραβίαση των ιδιωτικών επιστολών, ιδιωτικού τηλεγραφήματος ή γνωστοποίηση ιδιωτικού τηλεφωνήματος.

Το άρθρο 241 του ΠΚ τιμωρεί την παραβίαση του οικιακού ασύλου, στηρίζοντας στο άρθρο 9 του Συντ.

Στην προστασία του ιδιωτικού βίου αποβλέπει επίσης και το άρθρο 341 του ΠΚ, το οποίο απαιτεί έγκληση προς δίωξη σε ορισμένα εγκλήματα, π.χ. η δημόσια εκδίκηση του εγκλήματος αποπλάνησης παιδιών στιγματίζει το θύμα δραματικά για την ολόκληρη υπόλοιπη ζωή του. Οπότε προτιμώτερα βεβαίως σε τέτοια περίπτωση να υπάρχει ευχαίρια στην άσκηση της ποινικής δίωξης.

Πριν την επιβολή στην εφαρμογή του ν.1272/82, ο οποίος έχει καταργήσει το άρθρο 357 του ΠΚ, η μοιχεία τιμωρόταν μόνο κατ'έγκληση του προσβληθέντος. Συναφής προς τη ρύθμιση αυτή ήταν και το άρθρο 330 του ΚΠ, το οποίο επέτρεπε τη διαδικασία κλεισμένων των θυρών, όταν η δημόσια συζήτηση αποβαίνει επιβλαβής στα χρηστά

* Κρίππας Γ., Η ελευθερία του τύπου έναντι το δικαιώματος επί του ιδιωτικού βίου, 1972, σ.40-47

ήθη ή δημόσια τάξη.

Το άρθρο 579 του ΚΠΔ απαγορεύει την ανακοίνωση του ποινικού μητρώου σε οποιονδήποτε. Η διάταξη το άρθρου 577 του ΚΠΔ επιτρέπει τη χορήγηση του αντιγράφου ποινικού μητρώου μόνον σε δικαστικές αρχές σε περίπτωση ποινικής δίωξης ή στη δημόσια υπηρεσία σε περίπτωση διορισμού υπαλλήλου. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση χορηγείται κατ'άρθρο 578 του ΚΠΔ απόσπασμα του ποινικού μητρώου, το οποίο περιέχει την καταδικαστική απόφαση για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Με το άρθρο 67 του περί τύπου νόμου απαγορεύεται η δημοσίευση «πληροφοριών και ειδήσεων που αφορούν τις δίκες οικογενειακού δικαίου». Σ'αυτές τις δίκες όπως είναι γνωστό αναφέρονται πλείστα τα γεγονότα του ιδιωτικού βίου. Ανάλογη είναι η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 63 του ίδιου νόμου, όπου απαγορεύεται η δημοσίευση « με λεπτομέρειες και σε περίληψη' της έκθεσης της επ'ακροτηρίου συζήτησης ή των πρακτικών της δίκης, προκειμένου περί δικών εξυβρίσεως, ως και απλής και συκοφαντικής δυσφημίσεως. Το αμέσως επόμενο άρθρο 64 απαγορεύει τη δημοσίευση των γιατροδικαστικών εκθέσεων « ων το περιεχόμενο προσβάλλει τα χρηστά ήθη», μέσα στα οποία είναι δυνατόν να περιλαμβάνονται και γεγονότα της ιδιωτικής ζωής. Σε περίπτωση ποινικής δίωξης για τα έντυπα, η δημοσίευσή των που να αφορά την ιδιωτική ζωή ή άσεμνα δημοσιεύματα απαγορεύεται με το άρθρο 69 του περί τύπου νόμου μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση. Με το άρθρο 57 του ίδιου νόμου απαγορεύεται η δημοσίευση ανακριβών ειδήσεων ή πληροφοριών, οι οποίες δύναται να μειώσουν του προσωπικότητα ορισμένου ατόμου.

Το άρθρο 12 του περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος Ν.Δ.1004/71 προβλέπει τους δεοντολογικούς κανόνες άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος (ακριβής αντιγραφή του αντίστοιχού σχεδίου περί δεοντολογίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος από την αρμόδια επιτροπή του Ο.Η.Ε.). Στην παράγραφο 7 αυτού του άρθρου απαγορεύεται η δημοσίευση περί του ιδιωτικού βίου οποιουδήποτε προσώπου των πληροφοριών ή σχόλιων που δύναται να βλάψουν την υπόληψή του. Η διάταξη αυτή είναι πειθαρχική και όχι ποινική, ώστε ο δημοσιογράφος θα διωχθεί μόνο πειθαρχικά ενώπιον οικίου δημοσιογραφικού οργανισμού.

Εν όψει πάντων των ανωτέρω βλεπόμενων, πέρα από τις διατάξεις που αφορούν άμεσα τον ιδιωτικό βίο, υφίσταται παράλληλα πλέγμα ρυθμίσεων, οι οποίες δεν

ανατρέχουν ευθέως στην ιδιωτική ζωή, αλλά σε διαφορετικά θέματα. Δύναται όμως εμμέσα να χρησιμεύσουν στην προστασία του ιδιωτικού βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΙΔΙΩΤΟΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

1.Ελευθερία του τύπου - 14 του Συντ., 10/2 της Συμβασης της Ρώμης

Στο γενικότερο πλαίσιο της ελεύθερης διαδοσης των ιδεών το Σύνταγμα στο άρθρο 14 κατοχυρώνει την ελευθερία του τύπου: «καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους».

Κατά το άρθρο 10 της Σύμβασης της Ρώμης:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν εκφράσεως. Το δικαίωμα τούτο περιλαμβάνει την ελευθερίαν γνώμης ως και την ελευθερίαν λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, ‘ανευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρον δεν κωλύει τα κράτη από του να υποβάλωσι τας επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως εις κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκησης των ελευθεριών τούτων, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνας δύναται να υπαχθεί εις ορισμένας διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπόμενους από του Νόμου και αποτελούντας αναγκαία μέτρα, εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την εδαφικήν ακεραιότητα ή την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, την προστασίαν της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδισιν της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή την διασφάλισιν του κύρους ή αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας».

Το άρθρο 14 του Συντ. και το άρθρο 10/2 της Συμβασης της Ρώμης, αφού θεσπίζουν ότι η ελευθερία του τύπου και των πληροφοριών συνεπάγεται καθήκοντα και ευθύνες, παρέχει στον νομοθέτη την ευχέρεια να καθιερώσει περιορισμούς των

ελευθεριών αυτών, οι οποίοι αποτελούν μέτρα αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία για την εθνική ασφάλεια, για την προάσπιση της δημόσιας τάξης και την πρόληψη του εγκλήματος, και γενικά για λόγους δημοσίου συμφέροντος, καθώς και για την προστασία της υπόληψης και δικαιωμάτων τρίτων. Στην έννοια της υπόληψης και των δικαιωμάτων των τρίτων περιλαμβάνεται ασφαλώς και το δικαίωμα της προστασίας της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου των ατόμων.

Ενόψει της ανωτέρω αποστολής του τύπου είναι φανερό ότι δεν έχει κατ'αρχήν εξουσία να ασχολείται με τον ιδιωτικό βίο των ανθρώπων, αφού η κοινή γνώμη ασχολείται κυρίως με γενικού συμφέροντος ζητήματα.

Η δημοσίευση των γεγονότων που αφορούν την ιδιωτική και απόρρητη σφαίρα και μάλιστα όταν προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη, έστω και αληθινή αποτελεί πάντοτε, εκτός από έλλειψη αβρότητας και αδιακρισίας, για αυτόν που πλήττουν κακό ιδιαίτερης έντασης και διάρκειας. Μπορεί να αποτελέσει την ολοκληρωτική εξουθένωση και παταστροφή αυτού ή της οικογενείας του.

Έκαστος έχει δικαίωμα όπως γεγονότα του ιδιωτικού του βίου να μη λάβουν δημοσιότητα. «Ενώ εις τα του δημόσιου βίου ο υπό του τύπου ασκούμενος έλεγχος αποτελεί την μέγιστην εγγύησιν δια τε την κανονικήν λειτουργείαν του πολιτεύματος, την τήρησιν των νόμων... είναι βέβαιον εξ ετέρου ότι, οσάκις τα πλήγματα του τύπου στρέφονται εναντίον του ιδιωτικού βίου, ο προσβαλλόμενος μειονεκτεί απέναντι της δυνάμεως του τύπου και δυστυχήματα πολλάκις ανεπανόρθωτα προκύπτουσιν ατόμων και οικογενειών», Έκθεση Αναθ. Επιτρ. 1911 25-2-1911, σελ. 1.

Αναμφισβήτητα εκφάνσεις της προσωπικότητας αποτελούν: η φωνή [δίσκος φωνογράφου, ταινία μαγνητική, βίντεο κ.λπ.], το δικαίωμα απί της ίδιας εικόνας (σχ.αποφ. ΕΦ.ΑΘΗΝΩΝ 2006-1993) και το δικαίωμα επί του ονόματος*.

Η διάταξη του άρθρου 12/1 του νόμου «περί δημοσιογραφικού επαγγέλματος» Ν.Δ. 1004/1971] που έχει καταργηθεί με το νόμο 780/78 όριζε: «Η τιμή και η υπόληψις παντός προσώπου δέον να τυχάνουν σεβασμού. Δεν επιτρέπεται η δημοσίευσις πληροφορίας ή σχολίου περί της ιδιωτικής ζωής οποιουδήποτε προσώπου δυμανένου να βλάβη την υπόληψιν αυτού, εκτός εάν η δημοσίευσις εξυπηρετή το δημόσιον

* Τούσης, Γενικές Αρχές, 1978, σ. 228, 237

Σούρλας, Ερμ Ακάρθρα 57-60 Νο 83, άρθρο 58 Νο 5

συμφέρον». Δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά μόνο τους δημοσιογράφους αποκλειστικά, αλλά γενικώς την δημοσιογραφία. Προυποθέτει βεβαίως ότι πρόκειται περί πληροφοριών συλλεγισμών εκ προσιτών πηγών και όχι από αθέμιτη παρέμβαση στην ιδιωτική ή απόρρητη σφαίρα. Επίσης εάν το απόρρητο μαθευτεί με τη θέληση του προσώπου ή φορέα αυτού δεν τίθεται θέμα ευθύνης. Είναι φανερό ότι οι περισσότερες συγκρούσεις της ελευθερίας του τύπου με την προστασία του απορρήτου της ιδιωτικής ζωής λαμβάνουν χώρα όταν στοιχεία της ιδιωτικής ζωής δημοσιεύονται στον τύπο χωρίς τη ρητή ή τη σιωπηρή συναίνεση του ατόμου.

2. Προστασία του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής από τις προσβολές του τύπου

α) διάκριση των προσώπων , θεωρία *Zeitgeschichte*.

Αντισυνταγματικές διατάξεις του Συντάγματος δεν υπάρχουν, όπως και δεν υπάρχουν και παράνομες διατάξεις των νόμων*.

Κατ' αρχήν πρέπει να σημειωθεί ότι επί γεγονότων της ιδιωτικής σφαίρας υφίσταται δεδικαιολογημένο συμφέρον ενημέρωσης της κοινωνικής ολότητας, εφόσον πρόκειται περί δημοσίων ανδρών, δημοσίων λειτουργών και προσώπων της σύγχρονης ιστορίας. Εάν σε κέντρο διασκέδασης κάποιος δημόσιος άνδρας παρεκτραπεί και προβεί σε απρέπειες, υφίσταται τέτοιο δεδικαιολογημένο συμφέρον. Το τελευταίο δεν υπάρχει εάν πρόκειται περί κάποιου ιδιώτου και τούτο χάριν πλήρους ενημέρωσης του κοινού για τα πρόσωπα αυτά, δήθεν για λόγο δημοσίου συμφέροντος. Αυτό άλλωστε ρητά προκύπτει και από το άρθρο 366/1 του ΠΚ.

Προς αντιμετώπιση του προβλήματος η θεωρία διακρίνει τα πρόσωπα σε 3 κατηγορίες με βάση της ιδιότητάς τους: α) αυτούς που ασκούν δημόσιο λειτούργημα και πολιτικούς, β) τους ιδιώτες, γ) τα πρόσωπα της σύγχρονης ιστορίας.

*βλ. ΣτΕ 292/84 – Ολ. – ΕΔΔΔ 1984 σ.346επ.

Αραβαντίνος, Εισαγωγή στην Επιστήμη του Δικαίου, 1983, σ.93

A) Δημόσιοι λειτουργοί (σχ.αποφ. ΑΠ 854 – 2002) και πολιτικοί. Σαν τέτοιους πρέπει να νοήσουμε αφ'ενός μεν τους κατά το άρθρο 13 του ΠΚ «υπαλλήλους», «νομίμως ανατεθειμένους έστω και προσωρινά στην άσκηση υπηρεσίας δημοσίας δημοτικής ή κοινοτικής ή άλλου νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου» αφ'ετέρου δε τους ασχολουμένους κατ'οποιονδήποτε τρόπο με πολιτική και προαλειφόμενους δια την ανάληψη δημοσίου λειτουργήματος. Κατά την υπό τύπου άσκηση κριτικής και ελέγχου επί γεγονότων του δημοσίου βίου και επί της λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών και αρχών, δεν είναι δυνατόν να γίνει πάντοτε διαχωρισμός μεταξύ υπηρεσίας και του ασκούντος αυτή προσώπου. Περαιτέρω ο ισχυρισμός γεγονότων, η κριτική και ο έλεγχος επεκκίνονται και επί της εξωυπηρεσιακής δράσης και συμπεριφοράς αυτών που ασκούν δημόσιο λειτουργήμα, *εφ'όσον η συμπεριφορά αυτή δύναται να θέσει σε αμφιβολία την καταλληλότητα αυτών προς άσκηση δημοσίου λειτουργήματος.*

Εκείνοι που επιδίδονται σε φιλολογικές ή επιστημονικές εργασίες ή συμμετέχουν σε πολιτικούς αγώνες, παραδίδονται οικειοθελώς στην κρίση του κοινού. Έτσι προκειμένου περί προσώπων της κατηγορίας αυτής υφίσταται κατά τεκμήριον δεδικαιολογιμένο συμφέρον ενημέρωσης των πολιτών και επί θεμάτων του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου.

B) Οι ιδιώτες. Επι προσώπων της κατηγορίας αυτής δεν συντρέχει κατ'αρχήν δικαιολογιμένο συμφέρον ενημέρωσης του κοινού για τα γεγονότα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. [Πρβλ. 366 ΠΚ].

Γ) Πρόσωπα της συγχρόνου ιστορίας (σχ. αποφ. ΕΦ.ΑΘ. 2006-1993). Ο όρος αυτός επεκράτησε κατά τα τελευταία έτη στη γερμανική επιστήμη. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται ιθύνουσες προσωπικότητες της οικονομικής ζωής, διάσημοι καλλιτέχνες. Συγγραφείς, κινηματογραφικοί αστέρες, ηθοποιοί, αθλητικά ενδάλματα, κ.λπ. Αλλά και διαπρεπείς επιστήμονες, ερευνητές και εφευρέτες, μηχανικοί, γιατροί, δικαστές, εισαγγελείς και συνήγοροι, πρόεδροι δικηγορικών συλλόγων ή κοινωνικών συλλόγων κ.λπ., δύνανται κατά τις περιστάσεις να καταστούν προσωπικότητες της συγχρόνου ιστορίας, είτε λόγω διακεκριμένης θέσεώς των είτε λόγω των εξαιρέτων επιδόσεων και γενικά όσοι ασκούν δραστηριότητα γενικωτέρου ενδιαφέροντος, η οποία μπορεί να είναι και αντικοινωνική, π.χ. εγκληματίες, αλήτες κ.λπ.

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή (Zeitgeschichte)* τα πρόσωπα που αποσχολούν τον τύπο διακρίνονται σε πρόσωπα απόλυτης επικαιρότητας – που στην Αμερική καλούνται μερικές φορές public heroes (δημόσιοι ήρωες) – και σε πρόσωπα σχετικής επικαιρότητας. Πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας (absolute Personen der Zeitgeschichte) θεωρούνται εκείνα που κατέχουν μια εξέχουσα θέση στο δημόσιο βίο (όπως οι αρχηγοί των κρατών, οι προθυπουργοί, οι υπουργοί, οι βουλευτές, οι πολιτική άνδρες κ.λπ.) και όσοι ασκούν μια σημαντική κοινωνική δραστηριότητα (μεγάλοι οικονομικοί παράγοντες, μεγάλοι συγγραφείς, ηθοποιοί, καλλιτέχνες, αθλητές, επιστήμονες) και γενικά όσοι αναπτύσσουν δραστηριότητα γενικότερου ενδιαφέροντος και απασχολούν την επικαιρότητα τακτικά.

Σχετικής επικαιρότητας πρόσωπα (relative Personen der Zeitgeschichte) είναι εκείνα που προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού λόγω ενός εξαιρετικού και εκτάκτου γεγονότος, λ.χ. ο τυχερός του πρώτου λαχνού ενός μεγάλου λαχείου, ο λογοτέχνης που τιμήθηκε με ένα μεγάλο βραβείο, το θύμα ενός εγκλήματος ή ενός ατυχήματος, ο εφευρέτης μιας νέας θεραπείας, ο άρρωστος στον οποίο έγινε μεταμόσχευση τεχνητής καρδιάς, ένας επικίνδυνος εγκληματίας, γέννηση τετραδύμων. Τα πρόσωπα αυτά συνδέονται με την επικαιρότητα με ένα ωρισμένο γεγονός, το οποίο ενδιαφέρει το κοινό, και δεν εξυπηρετεί σκανδαλοθηρία ή απλή ικανοποίησή του.

Όλα τα πρόσωπα αυτά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ζωή και για αυτό το λόγο το κοινό έχει εύλογο ενδιαφέρον για να πληροφορηθεί λεπτομέρειες της ιδιωτικής τους ζωής. Έτσι π.χ. το κοινό σε όλες τις χώρες έχει άμεσο συμφέρον να γνωρίζει την πορεία της υγείας των κυβερνητών του.

Επί των προσώπων της κατηγορίας αυτής υφίσταται αναμφισβητήτως δεδικαιολογημένο συμφέρον του κοινού όπως λάβη πλήρη εικόνα της όλης

* Διαμορφώθηκε στη γερμανική θεωρία κυρίως από τον καθηγητή Newman-Duesberg στη Juristische Zeitung 1960, σ.114επ. και στο Juristische Jahrbuch, 1967,σ.138επ. Κρίππας, Ελευθερία του τύπου..., σ.54, Μαντιας, Συνταγματικό δικαίωμα..., σ.98, Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου NoB 25.283

προσωπικότητάς των, που συνδέεται με την ιδιότητα που φέρουν. Για να έχει όμως το κοινό τέτοια ολοκληρωμένη εικόνα της προσωπικότητας, ενδιαφέρεται μέχρι ορισμένου βέβαια σημείου και για την ιδιωτική ζωή, τα προσωπικά συμβάντα, τη φιλία, ιδιαίτερες κλίσεις και προτιμήσεις, ερασιτεχνικές ασχολήσεις, τον τρόπο διαβίωσης και όλα εν γένει τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά, που συγκροτούν την συνολική εικόνα της προσωπικότητας.

Την πλήρη εικόνα αυτή οφείλει να παράσχει ο τύπος.

Όσο υψηλότερη θέση κατέχουν στο δημόσιο βίο τα πρόσωπα της απόλυτης επικαιρότητας τόσο πιο περιορισμένη είναι η σφαίρα του απορρήτου τους, τόσο περισσότερο είναι υποχρεωμένα να ανέχονται προσβολές της ιδιωτικής τους ζωής. Οι προσβολές όμως αυτές είναι ανεκτές από το δίκαιο, μόνο όταν δικαιολογούνται από τα επικρατούντα έθιμα ή από ένα εύλογο κοινωνικό συμφέρον. Αντίθετα προσβολές που αποβλέπουν στη νοσηρή εκμετάλλευση της περιέργειας του κοινού είναι ασφαλώς αντίθετες στο πνεύμα του νόμου και στα χρηστά ήθη. Κατ'εφαρμογή αυτή το Εφετείο Παρισίων (1981) χαρακτήρισε ως πράξη παράνομη και απαγορευμένη τη δημοσίευση στον τύπο της είδησης ότι μία γνωστή ηθοποιός ήταν έγκυος.

Ως προς τα πρόσωπα της σχετικής επικαιρότητας η δημοσίευση στον τύπο φωτογραφιών και λεπτομερειών της ιδιωτικής τους ζωής είναι θεμιτή μόνο κατά το σύντομο χρονικό διάστημα που τα πρόσωπα αυτά απασχολούν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης*. Επιτρέπεται η δημοσίευση γεγονότων μόνο όσων τα κατέστησαν τέτοια πρόσωπα και μόνο εντός ορισμένων χρονικών πλαισίων, όταν δηλαδή το γεγονός είναι επίκαιρο.

Πάντως, όταν το ενδιαφέρον αυτό προκλήθηκε από ένα συνταρακτικό έγκλημα, το χρονικό αυτό διάστημα παρατείνεται επί πολλά χρόνια, όπως δέχθηκε το Εφετείο Αμβούργου (1976) στην περίπτωση ληστείας μιας Τράπεζας που είχε διαπραχθεί υπό την αρχηγία μιας γυναίκας, γνωστής ως «κυρία των Τραπεζών» (Banklady). Στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου να πληροφορηθεί για το έγκλημα συγκρούεται με το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου να πληροφορηθεί το εγκληματικό παρελθόν του προσώπου αυτού, στη σύγκρουση αυτή επικρατέστερο είναι το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου. Ο εγκληματίας

* βλ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, 1983, σ.294

μπορεί να εξακολουθεί να θεωρείται σχετικό πρόσωπο της επικαιρότητας για μεγάλο χρονικό διάστημα, ακόμη και μετά την έκτιση της ποινής, όμως μόνο σημαντικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος θα μπορούν πια να δικαιολογήσουν την αναφορά στο άτομό του και την παραβίαση του δικαιώματος της προσωπικότητας και που του εξασφαλίζει ανωνυμία και απόλυτη προστασία της ιδιωτικής του ζωής (the right of privacy and to be left alone).

Σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση παραβίασεως των παραπάνω ορίων ο δικαστής έχει να κρίνει και να σταθμίσει ανάμεσα στο όφελος των αναγνωστών και της κοινής γνώμης γενικά και στη βλάβη που θα υποστούν τα αναμειγμένα στην αφήγηση πρόσωπα. Η βλάβη αυτή αναφέρεται σε δυο πόλους: στην κοινωνική αναπροσαρμογή του δράστη και στην ιδιωτική του ζωή. Αυτα σημαίνουν ότι ο κατάδικος ξαναποκτά το απόλυτο δικαίωμά του πάνω στην ιδιωτική του ζωή, μέρος της οποίας αποτελεί και το έγκλημά του, η δίκη, η καταδίκη, η έκτιση της ποινής, και μπορεί να απαιτήσει την προστασία της απέναντι σε κάθε τρίτο. Ολοκληρω αυτό το κομμάτι της ζωής του εμπίπτει και πάλι στη σφαίρα του απορρήτου.

Η δημοσίευση πρέπει να προστατεύεται, όταν αποτελεί το ορθό μέσο για την επιδίωξη του ορθού σκοπού. Η υπερβολή κατά το περιεχόμενο, τη μορφή ή τις περιστάσεις δεν πρέπει να προστετεύται νομικά.

Η θεωρία αυτή των διασήμων προσώπων ή προσώπων της επικαιρότητας, ανταποκρίνεται σε σημαντικό βαθμό στην κοινή εμπειρία και τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις, και για το λόγο αυτό έχει γίνει δεκτή στην πράξη από τη νομολογία πολλών χωρών (των ΗΠΑ, Γαλλίας, Ιταλίας). Προσφέρει μια σημαντική συμβολή στο πρόβλημα της σύγκρουσης της ελευθερίας του τύπου με το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής. Πάντως, μειονέκτημα της θεωρίας αυτής είναι τα όρια της κατηγορίας των προσώπων της επικαιρότητας, καθώς και τα όρια της ιδιωτικής τους ζωής, είναι ασαφή και ρευστά. Πρέπει να εξετάζουμε κάθε φορά αν ένα δημοσίευμα για τον ιδιωτικό βίο των εν λόγω προσώπων ανταποκρίνεται σε μια θεμιτή, αντικειμενική ανάγκη του κοινού για πληροφόρηση.

β) θεωρία της ισοδυναμίας των συνταγματικών δικαιωμάτων

Κατ'άλλη θεωρία στην περίπτωση της συγκρούσης του δικαιώματος της εκφράσεως δια του τύπου με το δικαίωμα του σεβασμού του ιδιωτικού βίου, εμφανίζεται μια αντίθεση μεταξύ δύο ισοδυνάμων ομάδων συμφερόντων ή κα'άλλη γνώμη δυο αυτοτελών συνταγματικών δικαιωμάτων από τα οποία κανένα δεν μπορεί να αξιώσει υπεροχή έναντι του άλλου, γιατί και τα δύο αποτελούν βασικά στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συνεπώς η σύγκρουση αυτή δεν μπορεί να λυθεί βάσει γενικών κανόνων, αλλά πρέπει να ρυθμίζεται από τα δικαστήρια μετά από στάθμιση των συγκρουόμενων εκάστοτε αγαθών του προσώπου (Guterabwegung) και των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης. Η άποψη αυτή έγινε δεκτή στις γενικές γραμμές στην απόφαση του της 3 Ιουνίου 1973 (γνωστή ως Lebachurteil) και ασφαλώς έχει εφαρμογή και στο δικό μας συνταγματικό δίκαιο, στο οποίο *το δικαίωμα της έκφρασης των στοχασμών δια του τύπου και το δικαίωμα σεβασμού του ιδιωτικού βίου δεν αποτελούν απλώς εκδηλώσεις του γενικού δικαιώματος της προσωπικότητας, αλλά είναι αυτοτελή και ισοδύναμα συνταγματικά δικαιώματα που ισχύουν, όχι μόνο έναντι του Κράτους, αλλά και έναντι των ιδιωτών.* Η σύγκρουση για την οποία μιλούμε πρέπει να ρυθμίζεται πάντοτε βάσει εκτιμήσεως των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης, και ειδικότερα βάσει της στάθμισης, από μια πλευρά, του συμφέροντος του κοινωνικού συνόλου προς πληροφόρηση και, από την άλλη πλευρά, του συμφέροντος του ενδιαφερομένου προσώπου για την προάσπιση της αξιοπρέπειας και τη διαφύλαξη απορρήτου της ιδιωτικής του ζωής από την αδιακρισία των τρίτων.

Η άποψη αυτή στις γενικές γραμμές βρίσκεται σε αρμονία με τη θεωρία της «κοινωνικής προσφορότητας μιας πράξης» (Socialadaquanz), κατά την οποία μια πράξη που προσβάλλει ή εκθέτει σε κίνδυνο αγαθά του προσώπου (π.χ. τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την τιμή, τη σφαίρα του απορρήτου) είναι κοινωνικά πρόσφορος, και συνεπώς θεμιτή, μόνο αν εμφανίζει κοινωνική χρησιμότητα (εξυπηρετεί ένα τομέα της κοινωνικής ζωής) και δεν προξενει στο προσβαλλόμενο πρόσωπο ζημία δυσανάλογη προς την κοινωνική της χρησιμότητα. Κατ'εφαρμογή λοιπόν της θεωρίας αυτής , στην περίπτωση της δημοσίευσης στον τύπο θεμάτων σχετικών με την ιδιωτική ζωή ενός ανθρώπου, πρέπει κάθε φορά να σταθμίζουμε το εάν η δημοσίευση αυτή είναι κοινωνικά χρήσιμη (πρόσφορος), πράγμα που δεν συμβαίνει όταν η ηθική και υλική ζημία που υφίσταται το πρόσωπο αυτό από τη

δημοσίευση είναι υπέρμετρη και δυσανάλογη, υπερβαίνει δηλαδή τα όρια του ευλόγου συμφέροντος του κοινού για πληροφόρηση* (σχ. αποφ.ΣΕ 3545-2002).

γ) θεωρία των θεμιτών αναγκών της κοινότητας προς πληροφόρηση

Κατά την τρίτη θεωρία, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση (condition sine qua non) για την καλή εφαρμογή των δυο προηγούμενων θεωριών, είναι η θεωρία των θεμιτών αναγκών της κοινότητας για πληροφόρηση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Πράγματι, χωρίς τη γνώση των αναγκών της κοινότητας για πληροφόρηση, δεν είναι δυνατή η εφαρμογή της πρώτης θεωρίας, κατά την οποία η σύγκρουση της ελευθερίας του τύπου με το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου, πρέπει να επιλύεται κάθε φορά μετά από στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων. Αλλά ούτε και της άλλης θεωρίας είναι δυνατή η καλή εφαρμογή, γιατί χωρίς τη γνώση των πληροφοριακών αναγκών της κοινότητας δεν είναι δυνατό να κρίνουμε ποιά είναι τα πρόσωπα της απόλυτης ή της σχετικής επικαιρότητας και μέχρι ποιο όριο είναι επιτρεπτή η δημοσίευση λεπτομερειών της ιδιωτικής τους ζωής.

Οι ανάγκες της πληροφόρησης μπορούν να προσδιορισθούν βάσει των εξής δυο κριτηρίων: πρώτον βάσει του γενικού συμφέροντος και δεύτερον βάσει των εθίμων και των αντιλήψεων της θετικής ηθικής που απικρατούν στο μέσο κοινωνικό άνθρωπο, οι οποίες διαφέρουν από χώρα σε χώρα, όπως δέχθηκε και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην απόφαση Handyside κατα του Ηνωμένου Βασιλείου (1976).

Από το συνδυασμό των δύο κριτηρίων μπορούμε να συναγάγουμε ότι η πληροφόρηση της κοινότητας για τη ιδιωτική ζωή των διαφόρων ατόμων είναι αντικειμενικά αναγκαία και θεμιτή, όταν εξυπηρετεί τους ακόλουθους σκοπούς, που αναφέρονται ενδεικτικά:

α) την παροχή των βιογραφικών στοιχείων χρήσιμων για επιστημονικούς ή

* βλ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών της 14-4-1983, σ.290-291

μορφωτικούς σκοπούς, π.χ. για τη συγγραφή μιας προσωπογραφικής μελέτης ή ενός πληροφοριακού βιογραφικού έργου (λ.χ. Who is Who)

β) την παροχή στοιχείων για την ιδιωτική ζωή των προσώπων που διαδραματίζουν ένα γενικά ενδιαφέροντα ρόλο στην κοινωνική ζωή, και ειδικότερα των στοιχείων που παρέχουν στο κοινό τη δυνατότητα να σχηματίσει μια σαφή γνώση για τη προσωπικότητα, τις ικανότητες και τις συνήθειες των προσώπων, από τα οποία μερικά είναι πρότυπα προς μίμηση και άλλα πρότυπα προς αποφυγή.

γ) την ενημέρωση του κοινού για την εικόνα και την ιδιωτική ζωή εγκληματιών και άλλων ατόμων που είναι επικίνδυνα για τη δημόσια ή την ιδιωτική ασφάλεια

δ) την παροχή πληροφοριών χρήσιμων για τον κοινωνικό έλεγχο που η κοινωνία δικαιούται να ασκεί, κατά τις γενικά παραδεκτές αντιλήψεις, στην ιδιωτική ζωή των μελών της

ε) από το στυδιασμό των κριτηρίων συνάγεται και πότε είναι αθέμιτη και απαγορευμένη δημοσίευση , πράγμα που συμβαίνει όταν η τελευταία δεν εξυπηρετεί μια εύλογη ανάγκη του κοινού για πληροφόρηση, αλλά αποβλέπει στην σκανδαλοθηρία (σχ. αποφ. ΑΠ 854-2002) , στους εκβιασμούς, στη διαφήμιση* ή σε άλλους ιδιοτελείς σκοπούς.

Τέλος υποστηρίζεται και η άποψη ότι εφόσον το άρθρο 9 του Συντ. και το άρθρο 14 του Συντ. που προστατεύει την ελευθερία του Τύπου, δεν αποτελούν παρά ειδική εκδήλωση του άρθρου 2 και συνεπώς δεν μπορεί να εξετασθεί σαν συγκρουόμενο με αυτό και κατά συνέπεια με το άρθρο 9 του Συντ., αφού οι συνταγματικές διατάξεις που συνθετούντο σύστημα των ατομικών πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αποτελούν τρεις εκδηλώσεις «της μίας και ενιαίας προσοπικότητάς του ανθρώπου, ως ηθικής και κοινωνικοπολιτικής οντότητας».

* Πρβλ. Κ. Σούρλα, Ερμ ΑΚ, Εισαγ. άρθρ. 57-60 αριθμος 88

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ιδιωτική σφαίρα του ατόμου αποτελεί συστατικό μέρος της προσωπικότητάς του . Η σφαίρα αυτή πρέπει να γίνει σεβαστή, ώστε να μην εμποδίζεται η ανάπτυξη της προσωπικότητας και να μη διακινδυνεύει η πνευματική υγεία του ανθρώπου.

Το Σύνταγμα δεν προβλέπει κανένα περιορισμό του απαραβίαστου του ιδιωτικού βίου. Η διάταξη, χωρίς να αναφέρει ρητώς το «απολύτως απαραβίαστο», έχει αυτή την ευρύτατη δύναμη.

Το δικαίωμα του απαραβίαστου προστατεύει τον άνθρωπο έναντι προσβολών όχι μόνο εκ μέρους της κρατικής εξουσίας, αλλά και των τρίτων, των ιδιωτών. Εκτός από την επιρροή της νέας διάταξης του άρθρου 25/1εδ.γ του Συντάγματος, το δικαίωμα του απαραβίαστου αναπτύσσει και μόνο του τη διαπροσωπική ενέργεια άμεσα και υποχρεώνει το νομοθέτη να λάβει όλα τα μέτρα για την προστασία του ατόμου από τουε κινδύνους που απειλούν σήμερα το απόρρητο του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου.

Η θεμελιώδης σημασία του δικαιώματος ιδιωτικής σφαίρας διαδηλώνεται στο γεγονός ότι το Σύνταγμα κατοχυρώνει το απαραβίαστο όχι μόνο για τους ημεδαπούς, αλλά για όλους τους ανθρώπους – αλλοδαπούς και ανιθαγενείς.

Η συνταγματική κατοχύρωση του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου επιβάλλει την τήρηση αυτής της θεμελιώδους αρχής σε όλα τα επί μέρους κλάδη δικαίου. Αν και υποστηρίζεται η άποψη, ότι το σχετικό δικαίωμα προστατεύεται με τον ίδιο τρόπο και από τις γενικές διατάξεις για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου (2/1 του Συντ.) και από τις διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες δεσμεύουν την Ελλάδα, δεν μπορούμε να πούμε ότι η διάταξη του άρθρου 9/1 του Συντάγματος είναι περιττή. Και αυτό, διότι από την μία πλευρά η διατάξεις περί της προστασίας της προσωπικότητάς δίνουν μόνο κατευθυντήριες γραμμές και οι διεθνείς συμβάσεις οι οποίες έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα (συγκεκριμένα η Σύμβαση της Ρώμης) βάση του άρθρου 28 του Συντάγματος* έχουν ισχύ νόμου και δεν φτάνουν σε καμία περίπτωση σε συνταγματικό επίπεδο.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

1. ΑΠ 130 – 1996: Μαγνητοφώνηση τηλεφωνικής συνδιαλέξεως που έγινε χωρίς τη γνώση των συνδιαλεγόμενων.
2. ΑΠ 381 – 1987: Διαζύγιο. Μοιχεία. Το δικαστήριο έλαβε υπόψη ως αποδεκτικό μέσο τις μαγνητοταινίες οι οποίες προσκόμησε ο σύζυγος και οι οποίες περιείχαν τηλεφωνικές συνδιαλέξεις της συζύγου με τον εραστή. Περιορισμός του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής.
3. ΑΠ 673 – 1983: Η ηχογράφηση τηλεφωνήματος του ενός συζύγου από τον άλλο δεν αποτελεί παράνομη προσβολή της προσωπικότητας, εφόσον η παραβίαση απορρήτου ιδιωτικής ζωής αποβλέπει στην τήρηση της επιβαλλόμενης, λόγω του ηθικού δεσμού του γάμου, συμπεριφοράς των συζύγων.
4. ΑΠ 748 – 2000: Δεν είναι επιτρεπόμενο αποδεκτικό μέσο η μαγνητοταινία, αν σ' αυτήν περιεχέται ιδιωτική ομιλία, της οποίας η καταγραφή έγινε χωρίς τη συνέναιση του προσώπου.
5. ΑΠ 854 – 2002: Αδίκος χαρακτήρας της προσβολής με δυσφήμιση ή εξύβριση αίρεται σε περίπτωση του δικαιολογημένου ενδιαφέροντος. Τέτοιο ενδιαφέρον απορρέει από την ελευθερία του τύπου, όσο αφορά τη δημοσίευση ειδήσεων και γεγονότων σχετικά με τη συμπεριφορά φυσικών προσώπων, ιδίως αυτών που ασκούν δημόσιο λειτουργήμα ή κατέχουν αξιώματα, διότι ευλόγως ενδιαφέρουν το κοινωνικό σύνολο.
6. ΔΕΚ 404 – 1992: Προσβολή του δικαιώματος του περί διαφυλάξεως του απορρήτου της καταστάσεως της υγείας. Επιβολή στην εξέταση του AIDS.
7. ΔΙΟΙΚ. ΠΡΩΤΟΔ. ΤΡΙΜ. ΑΘΗΝΩΝ 16276 – 1995: Το δικαστήριο επέβαλε πρόστιμο των 50 εκ. δρχ. Σε βάρος ιδιοκτήτη τηλεοπτικού σταθμού, διότι σε σατυρική εκπομπή οι δημοσιογράφοι, μεταμφιεσμένοι σε εφοριακούς υπαλλήλους, «χρησιμοποίησαν» ανυποψίαστους πολίτες των οποίων προσέλαβαν την προσωπικότητα και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής.
8. ΕΦ.ΑΘ. 2002 – 1993: Αποτύπωση της εικόνας προσώπου σε περιοδικό. Η χρησιμοποίηση της εικόνας χωρίς συνέναιση αποτελεί προσβολή της προσωπικότητας, η παραβίαση του απόρρητου της ιδιωτικής ζωής. Εξάιρεση υπάρχει όταν πρόκειται για λήψη φωτογραφιών καθημερινής επικαιρότητας ή προσώπων που ανήκουν στη σύγχρονη ιστορία.

9. ΕΦ.ΠΕΙΡΑΙΑ 876 – 1994: Η αποκλοπή τηλεφωνικής συνδιάλεξης και η αποτύπωση της σε μαγνητοταινία αντίκειται στο Σύνταγμα, αφού προσβάλλεται έτσι το απόρρητο της επικοινωνίας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής.
10. ΣΕ 578 – 2001: Απαρβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Απόρρηση της αίτησης για την χορήγηση της άδειας παραμονής στην αλλοδαπή σύζυγο του έλληνα πολίτη.
11. ΣΕ 3545 – 2002: Η ελευθερία της έκφρασης και οι ελευθερίες του πληροφορείν και του πληροφορείσται δεν περιλαμβάνουν την ελευθερία της διαδόσεως πληροφοριών αναγόμενων στον ιδιωτικό βίο ατόμων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αραβαντίνος, Εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου, 1983
2. Δημητρόπουλος Α., Κοινωνικός ανθρωπισμός
3. Δημητρόπουλος Α., Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΙΙΙ, θ' εκδ. – Αθήνα 2001
4. Κρίππας Γ., Η ελευθερία του τύπου έναντι του διακλώματος ιδιωτικού βίου, 1972
5. Μαυριάς Κ., Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, 1972
6. Μαυριάς Κ., Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα 2002
7. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Τα πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών, 1983
8. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Το απαραβίαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ, 1983
9. Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου, ΝοΒ
10. Σούρλας, Ερμ ΑΚ
11. Χρησόγονος Κ., Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, εκδ.Σάκκουλα, 1998

